

Dr Slavko Grum

Dogodek v mestu Jogi

Igra v dveh dejanjih

Razboršek Fortunat

Dr. Slavko Gum se je rodil 1901. l. v Šmartnem pri Ljubljani. Po končani gimnaziji je odšel na Dunaj, kjer je v letu 1924/25 končal študij na medicinski fakulteti in postal zdravnik vsega zdravstva. Dvajset let je bil zdravnik v Zagorju, kjer je tudi umrl 3.8. 1949. Bil mu je šele 48 let. Menda je imel raka.

Pisati je začel že zelo zgodaj. Njegova dela so drobna, kratka - nekaj nekaj strani. Običajno je poari, skoraj neopazno, eno, dve črtici na leto, vmes vicariki celo leto ali dve nič, potem spet. Toda kljub temu počasnemu utrjevanju se avtorjeva razvijala krivulja neustavno dviga, zaima ga vedno trivirski lyndi. Leta 1924, preden je odšel na Dunaj, je postal narodnemu gledališču v Ljubljani svojo prvo dramo: "Tučni zastori". Drama je izrazito ekspresionistična, lyndi je ki nastopajo so "tučni karor zapušteni". Pogovarjajo se s predmeti karor z živimi lyndi, ker so tudi oni del njihovega življenja.

Višek njegovega utrjevanja pa je drama: "Dovolik v mestu Gogi". Izšla je l. 1930 v Samozaložbi. Ta drama je svojstvena močkovna in spada ne le med vrhove slovenske in jugoslovanske, ampak tudi takratne evropske dramatike (Boris Grtnar,

ljidska pravica 18. 4. 54) Drama nima dve dejaviji. Značilnost dela je v tem, da njena teža ni na srednjih osebah, temveč na splošnem vzdušju, ki ga ustvarja množica manjših in večjih (Boris Praluar L.P.). „Dogodek v mestu Foga“, bi lahko primerjali s Camkarskim „Polnisanjem v dolini Pentflorjanski“. Tako kot Camkar, ni je izbral tudi Gum za svoje delo kolektiv ljudi, oba sta v veliki meri kritična in sta ničeta farso, le da je „Foga“ nadaljevanje „Dolne Pentflorjanske“, v novih bolj evropskih in manj kmečkih razmerah. (P.S. Intuma 14.5.1954.). V obeh nastopajo hej tipi kot karakterji. Dr. Gyatko Kreft pravi: „V drami „Dogodek v mestu Foga“ je Gumov eksperiment z umovno, diznil bi se celo reči, da je klasičen, kajti po mojem mnenju spada to delo med najumnejša dramska dela jugoslovanske literature, kar jih je ustvaril eksperiment. (Gledališki list Mestnega gledališča v Ljubljani št. 9. 1953-54.) Dušan Moravec pa pravi istotam, da je to protestno realistično odensko delo. Realistično zato, ker so vse osebe vzete iz življenja. Res je, da jih ne srečujemo vsaki dan, karor tudi peščice stene njihovih domov ponavadi niso vidite. Da ti si vse v drami bolje približaš, se moraš z našim avtorjem - zdravnikom posvetiti ob tem ali o nem problemu iz psihologije.

„Foga“ je atmosfera nemiri, zaprejemosti, obupnosti koja pred zadnjim propadom in groze nad samim seboj. Spidem iz Foge je čas sovražnik. Kolikor mu „beži“, je uspel rešiti se „na svojo stran“, kar je na ovi strani, o tem ne razmišljajo. Škale ne more biti.

3

V logi prebirajo ljudje, za katere je življenje izgubilo smisel, nimajo več ciljev. Njihova stremjenja so že v največji obsojena na neuspeh.

Loga je drama hrepenenja tipičnih človeških bitij, kiso obremenjeni s manj vrednostnimi kompleksi, kiso pohabljeni, ali pa jih žre neizživetost življenja. Vsi sedujejo v motivnem ozračju, kižno leni atmosferi, ki jo istočasno sami ustvarjajo. S hrepenenjem ni žele ven iz mure in sople meste, ven sami iz sebe. Kje je zanj rešitev? Mogoče je to celo nesmiselno veliko dogodek, v katerega ti sami aktivno posegli. A kaj naj ti se zgodilo v logi? Karkoli. Spidje niso zahtevni. Zanj je dogodek že to, da se je pod "Jelenom" ustavljal tujec, čisto pravi tujec s pitljarjo, da se je vrnila Hana, da je v cerkvi bruhalo šestnajst letno dekle, da je Francisko Marijo nerdo po glavi, da neje goji... A velikega dogodka, ki bi jih rešil loge ni, čeprav ga vsi pohlepno čakajo. Celotni požar, ki je edini obetel dogodek ni morda celo konec loge, je uprevel roman šop slame, nekaj desk in zavrle.

V logi žive Hana, Tarbula, Afra, Gospa Tereza, pisar Kerkot, Julio Gapid, Klef... Kdo te mogoče ljudi je najbolj potreben dogodka in rešitve? Mogoče Hana, hi bogatega trgovca Vajde, ali duševno bolni Gapid, grbavi Terbal, Mirna žena, Tarbula ali pa mogoče kdo drugi?

Hana - razdrojena v celotnem liku in zdravi v sebi mladostnost in celo mladost. Hana boleha na težki prihični traumi. Koni Prelih jo je še ne trinaestletno posilil. Odslo je v svet in posmih

4
letih se je vrnila. Vedno trepete od groze pred nasilnim
Prelikom, a tega ne sme nikomur pokazati in predati, ker
mre, da bi izporedba postala vse to stransko - neizpodbitna
resnica. Vedno upa, da se nekega jutra prebudi in ne bo
res, ne to nič grozotnega v njenem spominu. V hiši ki
si jo hče Prelitt spet vzeti, se resni njegovega mafinskega
vpliva in ga tresči s srčnim kom po glavi. Čeprav ga ne ubije,
jito dejanje izbrše nezumno peteklost. Komu Prelitt izgubi
spomin. Še živi, a spomin je mrtav. Hana, mogoče celina
sposobna, se rne k pravemu življenju. Hana se veseli: kaj
živi, kaj živi - samo da je mrtav.

Pisar Kerkot, zelo dobro izkristaliziran znanj,
vsebuje v sebi višer vsega plašnega, občutljivega, nežnega.
Zapel se je v svojo podatnečo sobico in piše ljubavna pisma
Hani, vendar ji ne odpošilja. Sam si manjše tudi odpo-
varja. Ima vsaj ljubezem in upanje, res zadnje kar
lahko kolo nina. Drugi nimajo mit tega več. Kopa se
njegovo upanje mesniti, potegne pred njim in misli samo
na samomor.

Duševno bolni Papid - nervozen, razkrojen.
Nikoli ne ni miel derleta v rokati. Ljubkuje karčukasto
lutko, ji kupuje lepo perilo in obleke. Vse mesto je proti
njemu. Sedaj so izvedele celo za njegovo lutko, ker vse po
mestu lepaki: Zvešite puni? Da, vse mesto je proti njemu.
Ostent ti se, a logi ne prirošči dogodka. Vse mesto samo
preji in čaka, kaj se kaj dogodi, koho to prva žitev. Ne,
papid ne bo pri, rajš bo odpoštoval z lutko fizelo svet,
kjer ju čaka mrt, svetovno življenje, kjer ljubi ne bodo

vedeli za njegovo življenje. Ali je sposoben, da zaživi novo življenje?

Jakov Testald išče poti uspehu v nemogočih izbruhih. Rad bi postal igralec, kar pa mu je zaradi poškodovanega hrbta nemogoče. Ima močne manjvrednostne komplekse. Brepeni po soncu in boljšem življenju. Tolaži ga gozpa Bestov. Mati ga ne sme ni ne more, ker se je pregrešila nad njim. Živi v sordni hiši, a mu materi ustra ne sme razodeti, ker bi mu sicer Afra izdala, da je ona - njegova mati in njena tekunica v darini linberni, kriva njegove grbe, ko ga je nezakonskega otroka, pustila v mraku na polju. Njegova mati (Mirna žena) ne najde drugega izhoda kot smrt. Rada bi umrla od gladi, a Afra je ne pusti umreti, ker se boji, da bi ji na onem svetu spel perzelo. Linberga, čeprav jo ni nikoli ljubil. Sina bi tako rada pestovala, ker je edino bitje, ki ga ljubi. Tudi Testald ji je popraavljen vse odpustiti, samo da bi poznal svojo mater. A tu je Afra, ki njunega zблиžanja ne dovoli. Za kazen naj matisam od daleč gleša njuno trpljenje.

Komi Prelih je predstavnik normalne, zdrave a narilne in surove pohotnosti. Ko je bilo Hami kmaj trimajst let, ji je naredil mlč. Ker se ni nikomur razodela, je prišel k njej še večkrat, dokler ni odstopovala. Ko se je po osmih letih vrnila, si jo hče spet vzeti. Hami se pa reši s tem, da ga udari s svetnikom po glavi. Prelih izgubi spomin in s tem postane kot goyrid ali khekot, živi mrtven. Dogaodek ga joze ni rešil, ampak le globlje pokopal.

Nad oseni pa zvesto bolita sestri Afro in Tarbula. Mnogo perehita na balkonu, na katerem bi utegnil sedeti mestni čuvaj. Čuvaj joga ni potreben. Njegove posle opravlja ta sestri še bolj skrbno. Zelo dobro skrbita za red v mestu in čuvata, da kdo ne pobegne. Sta pravi "liten časopis" joge. Kdor bi nad vedel, zakaj je prišlo šestnajstletni v cerkvi slabo, naj vpraša onidve. Kdor bi nad vedel kaj je delala Homa vsem let v tujini, naj vpraša stari sestre Afro in Tarbulo. Sta stari neizživeti devici, ki petvajata svojo odrišno energijo v neprestanem iskanju novic in novih dogodkov. Kljub svoji humoristični in protestni znanosti, nimata svojo tiho in veliko tragedijo. Vseceli moški ju ni nikoli pozelel, nihče ju ni niel nad. Afro je bila zarčena pred dvaintridesetimi leti, a njen žitek jo ni nikoli ljubil. Z denarjem si jo je kupila le za malo časa, ker je vedno ljubil le Mirno ženo. Ker mu Afro ni dala svobode, se je v obupu končal. Pred smrtjo ji je vse izkrital v obraz. Mirna žena ji je pripravljena pokariti mrtvega, samo da bi molčala o njenem grehu nad sinom Terbaldom, toda Afro poudarje neuspejme. Naj se mati pokusi, umrlo bo parna mogoče še prej in ji bo ljubeza z lahkoto prevzela na novem svetu.

S tem pa galerija tipov še ni izčrpana. Tu je še umrli nadzorovkar, ki se še vedno vrača na svoje vsakodnevne obkrogle mesta, čeprav je že dalj časa mrtav. Afro in Tarbulo to niti ne prestraši, ker sta ga tako navajeni. Tu je še gospa Tereza, ki se ji moški

gumijo. Imela je dve hčeri in njen življenjski cilj je bil, ohraniti hčerki pred zakonom. A cilja ni izpolnila. obe hčerki sta že poročeni in sta do sedaj še srečni.

Josipa Prestopnik, z izprijetno hčerko Hedro, v kateri govori vse mesto. Kakšna sramota za mater! A Heda je mogoče srečna, saj življenje ni zgolj ta revni obij, tuhi cvetlice, blesteča rosa, marmel otroke so življenje. Zjutraj se okoplje v dišavi rodi in odpelje z avtomobilom v sonce. Tudi to je življenje, samo koliko časa bo trajalo. Ali morda tudi njo enkrat nekdo s sekino po glavi, kot je Francosko Marijo. Tuhi ona je živea nekot tako, kot živi sedaj Heda, a to mine. Edina tolažba ji je sedaj alkohol.

Ne omenimo mimo šepavega Klefa. Njemu ni dovolj žena. (Hana in) Aha in Tarbula veta da je odhajal ob večerih iz mesta za nekdo šestnajstletno, da seboj v cerkvi truka... Binič Kaps, filozof, ki se nikoli ne marmeluje; oče Krivica, prijateljski slikar, ki se boji svoje slike in predmetov v njej. Misli jo prevarati in se preseliti drugam. V novem življenju stannanju bo mogoče začel novo svetlobo življenja; Purnica, ki jo mami vedno uatepe, ko se vme pozna domov; stara žena; slurkinja Jula; mesar Konrad, mogoče edina zohova in normalna oseba drame, katerega tragedija, če jo misla, nam ostane neznan. Konrad je tudi edina oseba, ki mi prireken dogodba ni pa tudi ne pričakujče.

Ve v tej galeriji se prikazuje vrsta izrednih živih obrazov, se namizajo živatni, majhni dogodki -

skratka: razroste se izrešna plastika in žiroprisen mozgan, ki nikakor ne more dolpnariti. Kljub temu, da so hki menaradni, je njihovo ravnanje naravno, zato je tudi njihova etika nepriljina.

Drama skoraj nima zunanje akcije, marveč se dogajanje zrcali izključno v psihologiji likov, ki nastopajo. Skozi vsa drama se merata sedanjost in preteklost, nemirnost in bolesta sanje. Vzburjenje, ki ga doživimo ob delu, res ni vsakdanje, ima neverjetno moč da človeka peljesa, zbuja v njem čustva. Osebe so prikazane z notranje strani, žal tako, da je polencinano tisto, kar je najbolj nezdravo in najbolj bolesta v njih, ne vidimo pa tistega, ki je kot taksonega žirjenja. Tako bi torej lahko rekli, da drama ni povedala vsega.

Delo nima dve dejanji. Prvo dejanje nam samo predstavi pestro množico ljope, do obupa zamorjene znošaje in pomilovanja medne usode. Vsakdo v množici ima svojo zgodbo, ki ga ostro karakterizira, vsakdo ima svoj obup in svoje trepenenje po nekem neznanem dogodku. Vsakdo skriva v sebi neko silno energijo, ki bi se rada spustila, a se ne more, dokler ni dogodka. In ko dogodek pride, jiti ne reši, ampak gre mimo njih. V niti ko se mestne duši v moreni sopari in nihče ne spi, ko vsi vedo, da se nekaj dogaja in vendar ne primere dogodka ki ga vsi čakajo, dolgoleta nica je, a ne primere nobenemu odrešitju, razen enim samemu, tistemu ki je bil odrešitju morda najbolj potreben in tudi najbolj sposoben, da zaživi, če se reši sploh: tisto niti se je klama rešila Prebna. Prebna ne živi, ubita pa je v njem

spomin na tisto, kar ji ni dalo živeti. Hana gre v novo življenje, tja, kamor vsa Goga tako hrepeni. Venčar pa Hana po tem dogodku ni popolnoma rešena Goge in posledic Goge. Hani se gusijo muški, postelja in zakon.

Razmerje med Hano in Prehtom je prazgavna srednja zgodba drame. Druga zgodba, ljubezen med Hano in pisarjem Klikotom pa postane srednja v drugem dejanju, ko se razvije znameniti dogodek, ko Hana odhaja Prehtu s svetnikom in ga Klikot nezavestnega odnese na ulico. Ko pa naj bi šel k Hani po zasluženo plačilo, zbeži v svojo sobo in misli samo še na samomor. "Dogodek" je tudi tretja drama. Vsa ostala dogajanja samo dopolnjujejo moreče vzdušje.

Velikega dogodka, ki bi rešil vse, ni bilo. Da bi delno spustili svojo energijo, ki so jo hramili veliki dogodek, si ga naredijo sami. Iz eksplozije v Berlinu naredijo vojno, iz majhnega udarca - uboj, iz majhnega ognja - velik požar... Venčar jih vsi ti dogodki najožarajo. Delno so spustili nakopičeno energijo, drugega nič in njihove usode ostanejo še v naprej črne, z nejasnim koncem. Samo Hana ve, da se je eno življenje venčarske rešilo, življenje, ki mu je bil čas zavrnitve. Sklep drame je optimističen: Hana se je prvotno ni želi svojemu zapeljivcu, naj živi. Njegov spomin je mrtav. Preht je za veselo pozabil svoj socialističen klic: Prvega žensko ne pozabi nikoli! Hana ga bo skušala pozabiti.

Drama je izšla 1930. l. Pisatelj je v njej nstraval in podal resnično podoba provincializma, njegove

10

trajke in kromke, ki je splošno dovoljena. Mahomeščane in mahomeš-
čanska okolja nam daje pram naša misli, da jih ekspresio-
nistično in groteskno poučari. Ob izidu so logi očitali kritiki
brezidejnost in nežoljenskost, kar pa ni odvrnilo "narodnega
gledališča" v Ljubljani, da je nebi že 23. septembra 1951 l.
uprizorilo. Po več kot dvajsetih letih ji je v sezoni
1953/54 uprizorilo Mestno gledališče v Ljubljani. Realiza-
cija "Dopodka v mestu logi", je zelo težavna. Zahteva
poseben stil uprizoritve. Drama nima prizorov kot smo jih
navajeni pri ostalih dramah. Ko odigra igralec določen
prizor v svoji sobi, ugane luč in naša pozornost se premakne
v drugo sobo. Le malo oseb prihaja in odhaja iz odra,
ampak čakajo v svojih sobah stališčih druga ohi drugo.
Mima ženo ždi popolnoma negibno v naslonjaču celo
prvi odjevanje. Aha jo prebudi šele v drugem dejanju.

Drama postavlja režiserja in igralce
pred nesakolnjo in težko, a tudi zanimivo in hvalno
nalogo. Sicer, kot si jo zaustaja avtor, je težko izred-
ljiva, ravno tako so težko izredljive nekatere
oblikovite scene opombe avtorja, kot npr.: v kaki sobi
gotovo nisi obešene, že ves zaprašen ni ommenel, predmeti
so pa tekmočasa doreča spejeli medse; ali pa: kakor
pilepejin so igrali med oglekali, stenski shikami,
marami... Zdi se mi, da je nemogoče ustvariti na
odru tako vzdušje, kot si jo zaustaja občitanjudela.
Na odru bi tudi mnogi kaj niti ne opazil, kar ti ob
čitanju delo. Še bolj predvi moreie vzdušje loge.

Besede nastopajočih so pa tako skope, da ti ne preost
dovolj, če jih slišiš le izgovorjene na odru. Delo je heba

večkrat brati. Vedno je treba imeti pred očmi dejstvo, da kadar so ljudje nemirni, kot so nemirni igrivalci žoge, postanejo razdražljivi kakor bolniki in jetniki. Ali igrivalci žoge niso bolniki in jetniki? So, zato mi čudno, da v svoji občutljivosti naredijo iz malega dogodka - velikega.

Kot na premieri l. 1931. so tudi v Mestnem gledališču spremeni konec. Dr. Jumi je napisal: Če poziva občinstvo igralce pod rampo, se zastor dvigne znova. Vsi stanejo po svojih sobah. Kot lutke v sejmški steklini, posnemajo meštrici, zopred jih rjaviše skrit meštrcem, potem pa zopet zapadejo v snit. Gledalec bi tako videl še enkrat najraznejše dogodke v drami. Ob premieri l. 1931. kakor tudi 1954 so ta konec čitali. 1931. l. so hoteli s tem ustvariti "pozitiven" konec. Ta sprememba je vzela delu pecej osti. Avtor se je tej spremembi le značilno jurno odzval. Bil je vesel, da so ga upoznali. Režiser Jože Tiran pa opravičuje čitanje tega konca, češ: hrepeneje ljudi v igri je preveč živo, da bi mogli verjeti v resnost in neizpremenljivost prekletstva žoge. Mislim, da je ravno ta konec tudi važen činitelj pri ustvarjanju atmosfere drame, zato je sprememba drami v kvar.

Jezik dela je izrazito dramski. Jezoščen, ekspresionističen. Slogi so kratki, dve tri besede.

Mnogo klicajev, pomišljajev. Na primer stran 41: Gospa (pomišlja): Od kod vem? — Da, od kod pravzaprav vem? — Toda vse mesto je na nogah!

Fabrice: Pojdimo gledat!

Gospa: Dvomim, če bo kaj videti; v kaki sobi mora biti.

Lebena: Ti moj Bog, ti moj Bog!

Josipa: Pustite luč, pustite luč!

Afra: Nisi nekaj rekla?

Tarbulu: Ne, nič nisem rekla, Toča, kaj je?

Vsaka beseda je dobro prebrana in skrbno izbrana. Ljubene besede ni preveč. Ne filozofira, njezore misli so skrite, čepar bogate. Nekaterim besedam je dal poseben, nemaravni smisel npr.: svetlovo življenje, punica, slizanje, Val C42... Nekaj je besed ki jih SP. prevrača npr.: gospica, opasnost, zaviseti, potovati, vzhičen, dojmiti in mogoče še kakera. Nekaj je takih, ki so v S.P. vzpostavljene z zvezdicami npr.: šetaje, baš, promko, mvaževati, posluha... Drugih v SP nisem našel ali pa vsaj v taki obliki ne npr.: izmuditi (st. 10), nla odvažur (11), svetska vseznalost (11), z odvažnostjo (18), sestranitise (25), slizati (31, 32), spuščen usmer (51).

Atmosfera poudarja z nekaterimi metaforami npr.: znak zadušene, ko da se nekaj koplje iz mrti (kako to doseže na odru?!), davni molk, zveneti mir, blesteti juko. Tudi imena vseh prispavajo svoj delež k moretem vzdušju npr. Tarbulu, Afra, Japud, Klikot, Kwinu, Klef, Kaps, Teobald. Brej vsakega so imena: Hana, Tereza, Konrad. Že to izbrano imen je avtor nakazal osebe, ki niso zapisane poimenu, kot niso zapisana tudi imena sama. Nekateri osebe niti nimajo imena in jih poznamo le kot: Miro ženo, Staro ženo, Glas moškega, Možigat. Veliko olgo igra tudi lutka. Klasične ekspresionistične obmisleki. Tudi kraji nimajo, lahko

bi rekel svetoroljanski minea npr: Joga, Tisovec, Oldenstapen.

Vprašanje je, kaj je črpal avtor drame iz okolja in kaj iz sebe. V času ko je drama izšla, je živel že leto dni kot zdravnik v Zagorju, ki mu je dobro verjetno marsikatero idejo s svojo težko atmosfero, posebno po vrnitvi iz Dunajevskega sveta. Mladostni vplivi iz okolja ni primeri iz zohorniške prakse, so ga verjetno navdihnili za Jogo. Murg je črpal verjetno iz sebe. V svojem življenju je imel gotovo temnih trenutkov, kot jih nimajo prebivalci Joge, mogoče je tudi on čakal dogodka, ki bi ga rešil (počutil, da je bil res morfomet, kot so mi nekateri pripovedovali??) Ali bi lahko iščali v pesniku Klíkotu katero njeno lastno potezo? Zakaj po Jogi ni napisal ničesar več podobnega? Ali se je zbal Joge in njene podobke v sebi? Karšna bi bila naslednja drama iz Joge. Drama pa ima verjetno tudi družbeno ozadje. V času ko je delo pisal so bili v Evropi česti atentati, delavci so strankali, po Evropi goji, pripravljala se druga svetovna vojna. Joga pa je pozabljena, nimamo tvari ne delavcev, ki bi spremenili vzdušje Joge. Živi v brezdelju in čakanju ničesar kar bi jih rešilo.

Kako žalostno je dejstvo, da mnogokrat šele po smrti odkrijemo drugačno pisateljsko osebnost in vzglednost njegovo delo. Dr. Slavko Grum je bil eden naših najboljših dramatikov med obema vojnama in Dogrodek v mestu Jogi spada med najmočnejša dela jugoslovanske literature, kar jih je utvaril ekspresionizem. Tudi ne bi pretirano, če jo imenujemo najboljšo (Dr. B. Kreft)

Dr. Slavku Gumu to morala slovenska literarna
 zgradbena žele izpustiti povsod, ki mu v našem lepostanju je.
 ni veliko napisal, toliko ko bi nekdo pazno prebral vse,
 kar je, bi našel marsikaj še droben biser. Jstovo pa je, da
 je "Dobrolet v mestu logi" drama z nadprosečno umetniško
 vrednostjo, ki more prebrati v dobri uprizoritvi kjerkoli v
 tujini, zlasti danes, ko je takšna dramatika po svetu spet
 moderna. Drama je pisana svetovljansko, lahko se godi
 pri nas in prav tako v katerikoli provincialnem mestu
 izven naših meja.

Viri:

Slavko Grum: Dogrodek v mestu Ljubi (1930)
 gledališki list, Mestnega gledališča v Ljubljani št. 9 l. 1953/54.

članki:

Štefan Moravec: Kaj se je zgodilo v Ljubi?

Dr. Bratko Kreft: Spomini na dr. Slavka Gruma.

Jože Tiran: Iz neurejenih režiserskih zapiskov.

Kritike in ocene, ki so izšle v dnevnem časopisu ob premieri
 16 aprila 1954:

Slovenska pravica 18. 4. 54. - Boris Grabnar

Slovenski poročevalec 20. 4. 54. M.S.

Slovenski dnevniki 23. 4. 1954. M. Mikeln

Tribuna. 14. 5. 1954. P.S.

Večer 20. 5. 1954.